

tikus rekvizitumok alapján épül fel, ahogy Karinthy írja az *Így írtok ti* Petőfi-életrajzában, a Költő és a Sorsharag egy anyától születnek. Orbán interjúiban is gyakran elmondta, hogy háborús félárvaságát, gyermekéveit és hosszú, súlyos betegségét költői szempontból szerencsének tekinti: „Az én múltammal az ember könnyen lesz költő vagy író. Milliomos vagyok. A millióim a káprázatosan zaklatott gyermekkorom. Keveset mondok, ha lidércesnek mondom. Ilyen talán nincs is; egy megíratlan Kafka-regény.”⁵

A versek beszélője szintén így, ennek a történetnek megfelelően formálódik meg. Ahogy e recenzió tárgyában, *Az éjnek rémjáró szaka* című posztumusz kötetében szerepel: „Nevelőim háborús évek, / koponyám sebész bicskája faragta ki.” (*Dal az egymást váltó nemzedékekről*) A lírai én itt elmeséli nekünk keletkezésének történetét, a háború éveit csiszolták és a sebész bicskája faragta ki, vagyis választotta le a külvilágról, ezek hozták létre. Mindez olyan erővel rajzolja ki arcélét, hogy önazonosságán már semmi nem változtathat, nem fog rajta az idő. Az idézett vers előző két sorában ez áll: „Fölködlenek az egymást váltó nemzedékek, / de én maradok az, aki –” Ez a „romantikus” szerephelyzet implikálja a lírai megszólalás méltóságának megőrzését és az irodalom küldetésébe vetett hitet. A költészettörténeti korszakkonstrukciók – elsősorban a Kulcsár Szabó Ernő⁶ – a nyugatos hagyomány megőrzőjeként és átmentőjeként, érvényes megszólaltatójaként pozicionálják Orbán költészetét, melyben egyszerre van jelen a folytonosság és a nyitás, a „korszakküszöbön túli”-val való párbeszéd lehetősége; Keresztury Tibor⁷ Orbán Ottóról szóló írásai pedig elfogadják és továbbviszik ezt a képletet. A lírai beszéd méltóságát elbizonytalanító ironiát és a versnyelvnek a köznapi beszéd fordulataival történő dústítását szokták emlegetni a nyugatos hagyományt megszüntetve megőrző Orbán-líra jellegzetességeként. De az nem hangsúlyozódik sosem, hogy melyik költészet közvetítette Orbánnak, immár eltávolítva, a *Nyugat* hagyományát, az elbizonytalanított, de elbizonytalanítva fenntartott vallomasságot és a „közbeszéd malterének”⁸ versszervező lehetőségeit. Orbán Ottó tudta ezt a legpontosabban. A *Költészet hatalma* című kötetének számos Vas Istvánhoz⁹ írott verse (mert róla van szó) közül az első így kezdődik: „mindig is gyanakodva méregettük egymást / ő a Weöres-epigonnak kijáró bókokkal becsült / én meg kicsinyesnek tartottam az esztétikáját / nem tudom mikor gondoltam először EZ AZ APÁM / mindenestre ironiába csomagoltam a megrendülést / hogy ez az én formám ha apát találok épp ilyet”.¹⁰ Vas lírájának – a költő saját szavával szólva – ómódi modernsége, az emelkedett versbeszéd lehetőségének elbizonytalanított fenntartása, a „határozószók és kötőszavak” tömegéből kiemelkedő nagy erejű költői képek (például a „földalatti nap” az *Óda a tegnapi asszonyokhoz* című vers végén), a költőiség kerülőúton való visszanyerésének kísérlete az a hatásközpont, amelyből Orbán Ottó lírája kiindul. Akárcsak – persze jelentős hangsúlyeltolódásokkal – Várady Szabolcs, Kántor Péter, Rakovszky Zsuzsa és bizonyos fo-

⁵ Orbán Ottó: „Interjú”, in: *Holmi*, 2002/10, 1243–1247. o.

⁶ Kulcsár Szabó Ernő: *A magyar irodalom története 1945–1991*, Argumentum, Budapest, 1993. 137–139. o.

⁷ Keresztury Tibor: „Fekete fákyafény (Orbán Ottó: *A kelfjeljancsi jegyese*)” és „Csákány és buborék (Orbán Ottó: *Hallod-e te sötét árnyék*)”, in: uő.: *Kételyek kora*, Magvető, Budapest, 2002. 107–112 és 112–113. o. (a továbbiakban: Keresztury)

⁸ Vö. Vas István: „Határozószók és kötőszavak”, in: uő.: *A kimondhatatlan*, Szépirodalmi, Budapest, 1972. 237–238. o. (a továbbiakban: Vas)

⁹ A Vas és Orbán kapcsolatát tárgyaló passzusok atyai barátom, Arató László nagyszerű ötletét használják fel, amelyet beszélgetéseink folyamán jóval alaposabban és meggyőzőbben fejtett ki, mint én a fenti sorokban.

¹⁰ Orbán Ottó: „rokonok”, in: uő.: *A költészet hatalma*, Kortárs, Budapest, 1994. 71. o. (a továbbiakban: *A költészet*)